

III. A pesti gyerek nyelve.

A gyereknyelv minálunk egészen a legújabb időkig elkerülte a nyelv kutatók figyelmét. Az anyag, amelyet erre vonatkozólag összegyűjtöttek, bizony csekély. Egy-egy mese, gyerekjáték, néhány szó a nyelvjárás-tanulmányokban, — ebből telik a gyereknyelv egész anyaga. Ez is inkább csak a kis gyerek félig öntudatlan nyelvészetére tartozik s csodálatos, hogy éppen a serdülő iskolás-gyerek nyelvében nem látták meg a gyűjtésre alkalmas anyagot azok, akik különben a nyelv legszorgalmasabb anyaggyűjtői: a tanítók, tanárok. Mindenféle gyereknyelv közt azonban legtöbb figyelmet a pesti gyerek nyelve érdemel. A pesti gyerek: külön fajkép s nyelve is az. Csodálatosan hű tükre annak a különös, sokféle életviszony hatása alatt fejlődött kis üvegházi palántának, aki itt él, jár és fejlődik köztünk pesti férfivá.

Molnár Ferenc, a pesti embereknek ez a jól ismert torzkép-rajzolója, most könyvet írt a pesti gyerekről.¹ Apró, naív kis rajzokat, elcseszt párbeszédeket és meghatóan bájos gyermek történeteket. A mód, ahogyan ezeket megírta, azt mutatja, hogy nemcsak biztos szeme, de jó füle is van s hogy a Vejsz, a Boka, a Barabás és a gitt-egylet többi tagjai olyan igazi, húsból-vérből való alakok gyanánt élednek meg előttünk, abban főrésze a nyelvük ismerős csengésének van.

Ez a nyelv leghívebben mutatja a kis honpolgárok lényegét, akik elsősorban pestiek, tehát rossz magyarsággal beszélnek, és másodsorban gyerekek, akiknek megvan a maguk külön kis tolvajnyelvük.

Ha ebből a szempontból nézzük a nyelvüket, érdekes és sok figyelemreméltó adatot találunk benne.

A főtebb jelzett urak például és szintúgy Péterke is meg a' Olga is meg a' Amadé is, akinek az apja *szopránc* az Operában, mind megegyeznek abban, hogy fölötte szeszélyesek a kötőhangzók tekintetében. Az egyik *egy füt*, majd: *egy rügyt* rág, a másik a gömbölyű *rézt* kéri, a harmadik *gázat* éget s ha haragszanak, azt mondják: *na ne bolondázz, mert megmondlak*, sőt még cifrábban: *bemondlak*. A *szokni* ige használatát pedig a felnőtt pestiektől tanulták, hogy azt mondják: *szokok* kalcitot gyűjteni, ez ellen *nem szokok* szólni. A németes nyelvhasználat különben minduntalan kéri a szavak szolgálai fordításában és a mondat szerkesztésben. *Két fiúkkal gyön, hagyja magát tőlük kinevetni, felüt gyere te vissza, felít én*, az ilyesmi nagyon közönséges és gyakori germanizmus. *Jól gyön neki*, mondja az egyik kis novellahős, már mint hogy a tanárnak gyön jól az a forint negyvenhárom krajcár, amelyet a felosztatott gitt-egylettől elkobozott. Érdekes szövegyűlések vannak az ilyen kifejezésekben: *a nyakamba lógott, rálógott a nyakamra, úgy belém nézett.*' A nyelvérzékük tehát kétségtelenül kusza a pesti gyerekeknek, akárcsak a hajviseletük, amely élénken jellemeznek az ilyen kifejezések: *nagyosan fésüli a haját, nekem muszáj lenyalni a hajamat egy vizes kefével, nem hagy a mamám szecessziót viselni és a Reiner a másodikó béből sokkal jobban fedákos*, ugyanaz a kis nő, aki *kekk* és *henceg* a tenytjével.

Maga a frazeológia egyébként is — a szók használata, jelentéseik változatossága dolgában — nagyon érdekesen tanuskodik arról az eszmekörről és műveltségi fokról, melyben a pesti gyerek él. Minduntalan tamáskodik a cimbora állításaiban és ilyenkor velős rövidséggel megkérdi, hogy: *Isten bizony? Becsület szentségemre* — feleli rá György úr, sőt még nyomatékosabban: *Becsület isten szentségemre*. Van azonban olyan is, aki önérzetesen kijelenti, hogy *minden rongyra nem esküszök*, és az ilyesmi tetszik legjobban a nőknek. A legszebb mulatság azonban nekik is, hiába, ott kínálkozik, ahol kedvükre *hancuzhatnak*, vagy szabatosabban szólva: *jól lehet csibészeln*, ilyen például a Kis-Svábhegy Budán. Ilyenkor persze gyakran nézeteltérés is támad, de ezt gyorsan elintézik avval, hogy *odasóznak egyet* a komának, súlyosabb esetben meg is *hirigelik* egymást, vagy

¹ Molnár Ferenc: Gyerekek. (Rajzok.) Magyar Könyvtár 433. sz.

mint a doktor Stör tette bizonyos *öreg cipők miatt*: sétabottal *prakkolják* el Jenőt. A legkomolyabb esetben pedig kap a Jenő *egy olyan brusztflekket és egy lábrúgást, hogy hazaszánkázik tőle*. Ha nagyon zokon találja venni; megvigasztalják, hogy: *ne bögg!* vagy körülírva: *ne marhulj! mit bögsz!* a legjobb esetben pedig, hogy: *ok nélkül cincogsz avval a kis arcoddal*, ha tudniillik az, aki cincog, különben *gusztá lány*.

A pesti gyerek gondolkozását érdekesen jellemzik az ilyen kifejezések is: *a könnyek lefolytak a maszatba az arcán és a sovány kis koponyáján volt egy dudorodás hátul, mint egy tipli*. A négylevelű lóheréről az a véleménye, hogy az csak akkor hoz szerencsét, ha *magától* négylevelű, és szerepel egy csodálatos selyem-lepke is, amely a köteles petéken kívül még *magánszorgalomból* is rakott egy petét.

Végül pedig egy bizalmas párbeszédből ragadjuk ki ezt a kis eszmecserét, mint amelyben a pesti gyerek vágyainak képe tükröződik hűen:

— Te még köpni se tudsz. Én már *tüccscenteni* is tudok. —
 Mi az *tüccscenteni*? — Így a fog között. — Hogyan? — Így:
 tccc! (*Megteszi.*) De nem sok idő telik bele és — én legalább azt
 hiszem — a másík is megteszi.

NÁDAI PÁL.